

Μίκη Θεοδωράκη

«ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΤΟΥ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ» - ΤΟΜΟΣ - Β.

Ο ΜΙΚΗΣ Θεοδωράκης είναι από κείνα τα σπάνια καθαρόαιμα θηρία που δεν μπορείς να τα χάσεις σε συνομοταξίες. Με ό,τι κι αν καταπιαστεί το φορτίζει ηγετικό μαγνητισμό και πάθος. Όσοι δεν ξέρουν τον Μίκη ή όσοι τον ξέρουν μόνο από δυο - τρία τραγουδάκια του παραξενεύονται με τους υπερθετικούς των κριτικών, τα βάζουν μαζί τους και μαζί του, προσπαθούν να τον στριμώξουν σε καλούπια στα συνηθισμένα μέτρα, εκείνος δεν χωρά και γίνονται έξω φρενών. Το ξέρω πως είναι πιο ανώδυνο να είναι κάποιος συγκρατημένος στις εκφράσεις του και πιο σίγουρο. Όμως δεν θα διστάσω να πω πως μόνο όταν η Ελλάδα θα χάσει τον Μίκη θα καταφέρει να τον τοποθετήσει στα σωστά του πλαίσια, σαν ένα μυθικό πλάσμα που άφησε ανεξίτηλα τ' αχνάρια του στην εποχή μας.

Αφορμή για τα πιο πάνω μου έδωσε ο δεύτερος τόμος της αυτοβιογραφίας του Θεοδωράκη «Οι δρόμοι του Αρχάγγελου» (για τον πρώτο τόμο είχε δημοσιεύσει σημείωμα η «Χαραυγή» πριν μερικούς μήνες). Το βιβλίο μόλις κυκλοφόρησε και οι γραμμές αυτές γράφονται κάτω από την έντονη επίδρασή του. Ο πρώτος τόμος περιλάμβανε τα παιδικά και εφηβικά χρόνια του Μίκη και σταματούσε στη χιτλερική κατοχή της Ελλάδας. Στον δεύτερο τόμο παρελαύνει η τραυματική εφταετία 1943—1950, με τον εμφύλιο, τις μάχες, τις εξορίες, τον χαφιεδισμό, την τρομοκρατία, το φασισμό, ντόπιο αυτή τη φορά, όλ' αυτά που κατατσακίσαν ό,τι ιωραίο και ευγενικό είχε πλάσει η Ελλάδα του ΕΑΜ. Μέσα από τις 273 σελίδες του βιβλίου, ο Μίκης, με αυθεντικό στυλ και άνετη χρήση της γλώσσας, καταθέτει την πιο συγκλονιστική από πρώτο χέρι μαρτυρία, τόσο που ώρες - ώρες αναρωτιέσαι αν είναι δυνατό να συνέβησαν όλ' αυτά. Παρανομία, εξορίες, πείνα, εξευτελισμοί, βασανιστήρια, αρρώστιες και μέσα σ' όλ' αυτά τα αφόρητα μαρτύρια γλυκό κατافیγίο ο έρωτας προς την Μυρτώ και η μουσική. Η μουσική, που κυκλοφορεί μέσα στο αίμα του, τον τρέφει και τον δυ-

ναμώνει ν' αντέξει...

«Οι εξωτερικές συνθήκες που σας αφηγήθηκα, όσο γινόταν περισσότερο τηλεγραφικά, λέει ο Μίκης στο τέλος του βιβλίου, ωρίμαζαν τον «άνθρωπο». Τις ευαισθησίες μου, τον ψυχικό και πνευματικό μου κόσμο. Δρομολογούσαν τη βιωματική πορεία μου ανάμεσα στους ανθρώπους. Εβάζαν το στίγμα της θέσης μου πάνω στο χάρτη του κόσμου, καθώς οι άνεμοι και τα κύματα των γεγονότων με παρασύρανε πάνω στον μανιασμένο ωκεανό του καιρού μου. Ο άνθρωπος είναι πηλός και ψήνεται μέσα στο φούρνο της καθημερινότητας. Είχα τη θλιβερή τύχη να γνωρίσω θερμοκρασίες σχεδόν απαγορευτικές για την αντοχή του «υλικού». Από την εφηβεία πέρασα αστραπιαία στην ωριμότητα. Καθώς τραγου-

ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ

δούσα, μέσα μου η φωνή μου έμοιαζε όλο και πιο πολύ με θρήνο, με ξελεία, με διαμαρτυρίες. Αυτό το είδος μουσικής έκφρασης ήρθε να σμίξει με τις ρίζες της γενιάς μου — και από τον κορμό της Μικρασιάτισσας μητέρας μου και του Κρητικού πατέρα μου. Από πάππου προς πάππου τους ξεριζώνανε και τους καίγανε οι Τούρκοι... Αξιο τέκνο των διωγμών με ανέδειξε και μένα η ζωή... Είμαι τώρα περήφανος γιατί προσπάθησα να εκφράσω αυτά τα πελάγη των αισθημάτων μέσα σε έργα με διστάσεις και περιεχόμενο αντάξιά τους...».

Ολ' αυτά τα χρόνια ο Μίκης δημιουργεί ένα έργο που, όπως λέει ο ίδιος, μόνο το 1/10 του είναι γνωστό. Το υπόλοιπο παραμένει ακόμα στα συρτάρια του. Συμφωνία, μουσική για ορχήστρα, μπαλέτο, εκκλησιαστική μουσική και, φυσικά, πάντα αμέρητα τραγούδια, αφιερωμένα σε συνεξοριστούς του, σε σκοτωμένους συντρόφους, τραγούδια της φυλακής και της εξορίας.

«Δούλευα μέσα σε μια ασφυκτική μοναξιά. Δεν είχα κανένα να του μιλήσω ή να του παίξω τις συνθέσεις μου. Με

εξάιρεση δυο μελλοθάνατους παράνομους, όπως κι εγώ, που ήξερα ότι η συναισθηματική τους φόρτιση τους έκανε ν' ακούνε αποκλειστικά με τα μάτια της ψυχής...».

Στο «Υστερόγραφο» ο Μίκης εξηγεί τι τον οδήγησε στους Δρόμους του Αρχάγγελου, που θα έχει και συνέχεια. «Ξεκίνησα για να μιλήσω, βασικά, για τη μουσική μου. Όμως, στην πορεία είδα ότι μουσική μου είναι η ζωή μου. Ολη η ζωή μου. Σε όλες τις λεπτομέρειες. Πώς να μιλήσεις για το λουλούδι, αν δεν μιλήσεις για το δέντρο... και πώς να μιλήσεις για το δέντρο αν δεν μιλήσεις για το χώμα. Τη μάνα γη, τη μάνα ζωή...».

Ενας συνηθισμένος άνθρωπος θα ήταν ευχαριστημένος να γράψει σ' ένα χρόνο ένα βιβλίο σαν κι αυτό. Όχι, όμως, ο Μίκης. Μέσα στα χρόνια 1985—1986, εκτός από το βιβλίο, όπως λέει κι ο ίδιος, συνέθεσε το έργο «Ακολουθία εις κεκοιμημένους» πάνω στο κείμενο του Δαμασκηνού, τον «Διώνυσο», που του κυκλοφόρησε σε δίσκο, όπως και τη «Φαίδρα» και ολοκλήρωσε την πρώτη του όπερα «Καρυωτάκης» (που σε λίγες μέρες θα γίνει η πρεμιέρα της, στην Αθήνα). Ταυτόχρονα, έκανε μια περιοδεία μαμουθ με συναυλίες σε όλες σχεδόν τις

χώρες της Ευρώπης. Και τώρα μόλις τελειωσε μια σειρά τραγουδιών με πολλές ηχητικές καινοτομίες, χρησιμοποιώντας ακόμα και ήχους του συνθεσάιζερ. Η πρώτη μετάδοση των τραγουδιών αυτών έγινε από την ΕΡΤ και είχε τέτια επιτυχία που ο Μίκης κάλεσε το λαό να του στείλει κασέτες να τις ηχογραφήσει δωρεάν... Η ανταπόκριση ήταν τόσο τρομαχτική που ήταν αδύνατο να ηχογραφηθούν όλες εκείνες οι κασέτες. Ετσι η ΕΡΤ ξαναμετάδωσε τα τραγούδια. Πέρ' απ' αυτά... η ΕΡΤ παραχώρησε στον Μίκη μια ώρα κάθε δεύτερο Σάββατο, για να σχολιάζει στο ραδιόφωνο τα μουσικά και τα καλλιτεχνικά γεγονότα της Ελλάδας.

Είναι αδύνατο ν' αντέξω τον πειρασμό να μην αντιγράψω την τελευταία φράση του Μίκη από τον δεύτερο τόμο του «Αρχάγγελου»: «Πάντα το τραγούδι θα ξαναγιαντείται, γι' αυτό θα πρέπει πάντα να φεύγεις, πάντα να κυλάς σαν το νερό του ποταμού, με τη σκέψη στη θάλασσα».

Σημ.: Μας παρέχεται η πληροφορία, ότι το βιβλίο διατίθεται στο βιβλιπωλείο ΛΕΚΑ Λεμεσού.